

УДК: 669 (477)

РОЗВИТОК МЕТАЛУРГІЙНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ У ПІСЛЯКРИЗОВИЙ ПЕРІОД

Логутова Т. Г., д.е.н., професор, завідувач кафедри інноватики та управління, ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Маріуполь

Полторацька О. В., аспірант, ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Маріуполь

Логутова Т. Г., Полторацька О.В. Развитие металлургической отрасли Украины в посткризисный период.

У статті розглянуто питання розвитку металургійного сектору економіки України у період становлення після руйнівних процесів світової фінансової кризи. Українська економіка зазнала значних негативних змін практично в усіх ключових галузях, підприємства металургійного сектору не стали виключенням. На підставі досліджень вітчизняних і зарубіжних науковців авторами було узагальнено ряд факторів, які стали підґрунтям для негативних змін у національній економіці 2009 року, серед яких на перший план виступають надмірне споживання імпортованих товарів в умовах нерозвиненості внутрішнього ринку країни, інституційна нерозвиненість фінансової системи, несприятливі умови для довгострокового інвестування та великий знос потужностей виробництва. Наслідками світової фінансової кризи для української економіки стали: ризик знецінення капіталу, дефіцит обігових коштів практично у всіх суб'єктів господарської діяльності, високе податкове навантаження, ріст безробіття та послаблення рівня конкурентоспроможності промислових підприємств. Надано аналіз виробництва металургійної продукції (чавуну, сталі та прокату), який ілюструє позитивну динаміку виробництва у 2010 – 2011 роках. З'ясовано, що споживання металургійної продукції на внутрішньому ринку має позитивний характер, так обсяг споживання вітчизняного металопрокату у 2011 році збільшився на 9,5% порівняно з 2010 роком. Представлено позитивну динаміку експорту чавуну та готового прокату за останні роки, що пов'язано як із посиленням маркетингової діяльності, прийняттям зважених управлінських рішень керівництва металургійних підприємств, спрямуванням зусиль на підвищення якості металопрокату, так і з покращенням кон'юнктури зовнішнього ринку. Проаналізовано ключові фінансово-економічні показники роботи металургійних підприємств, а саме: обсяги виробництва продукції у грошовому виразі, чистий дохід від реалізації, дебіторську та кредиторську заборгованість, платежі в бюджет та заборгованість із відшкодування податку на додану вартість.

Логутова Т.Г., Полторацкая О.В. Развитие металлургической отрасли Украины в посткризисный период.

В статье рассмотрен вопрос развития металлургического сектора экономики Украины в период становления после разрушительных процессов мирового финансового кризиса. В Украинской экономике произошли значительные негативные изменения практически во всех ключевых отраслях, предприятия металлургического сектора не стали исключением. На основе исследований отечественных и зарубежных ученых авторами было обобщено ряд факторов, которые стали основой для негативных изменений в национальной экономике 2009 года, среди которых на первый план выступают чрезмерное потребление импортных товаров в условиях неразвитости внутреннего рынка страны, институциональная неразвитость финансовой системы, неблагоприятные условия для долгосрочного инвестирования и большой износ мощностей производства. Последствиями мирового финансового кризиса для украинской экономики стали: риск обесценивания капитала, дефицит оборотных средств практически у всех субъектов хозяйственной деятельности, высокая налоговая нагрузка, рост безработицы и ослабление уровня конкурентоспособности промышленных предприятий. Представлен анализ производства металлургической продукции (чугуна, стали и проката), который иллюстрирует позитивную динамику производства в 2010 – 2011 годах. Выяснено, что потребление металлургической продукции на внутреннем рынке имеет положительный характер, так объем потребления отечественного металлопроката в 2011 году увеличился на 9,5% по сравнению с 2010 годом. Представлена позитивная динамика экспорта чугуна и готового проката за последние годы, что связано как с усилением маркетинговой деятельности, принятием взвешенных управленческих решений руководства металлургических предприятий, направлением усилий на повышение качества металлопроката, так и с улучшением конъюнктуры внешнего рынка. Проанализированы ключевые финансово-экономические показатели работы металлургических предприятий, а именно: объемы производства продукции в денежном выражении, чистый доход от реализации, дебиторская и кредиторская задолженности, платежи в бюджет и задолженность по возмещению налога на добавленную стоимость.

Logutova T.G., Poltoratska O.V. Development of metallurgical industry of Ukraine in a post-crisis period.

In article the question of development of metallurgical sector of economy of Ukraine during formation after destructive processes of world financial crisis is considered. Ukrainian economy faced considerable negative changes all most in all key industries; the enterprises of metallurgical sector didn't become an exception. On the basis of researches of domestic and foreign scientists by authors it was generalized a number of factors which became a basis for

negative changes in national economy of 2009 among which into the forefront act overconsumption of import goods in the conditions of backwardness of domestic market of the country, institutional backwardness of a financial system, adverse conditions for long-term investment and big wear of capacities of production. Consequences of world financial crisis for the Ukrainian economy became: risk of depreciation of the capital, deficiency of current assets practically at all subjects of economic activity, high tax loading, and growth of unemployment and weakening of level of competitiveness of the industrial enterprises. The analysis of production of metallurgical production (cast iron, steel and hire) which illustrates positive dynamics of production in 2010 - 2011 is submitted. It is found out that consumption of metallurgical production in domestic market has positive character, so the volume of consumption of domestic metal rolling in 2011 increased by 9,5% in comparison with 2010. Positive dynamics of export of cast iron and ready hire in recent years is presented that is connected as with strengthening of marketing activity, adoption of the weighed administrative decisions of the management of the metallurgical enterprises, the direction of efforts to metal rolling improvement of quality, and with improvement of an environment of a foreign market. Key financial and economic indicators of work of the metallurgical enterprises are analysed, namely: outputs of products in terms of money, net income from realization, debit and creditor debts, payments in the budget and debt on compensation of a value added tax.

Постановка проблеми. Руйнівні процеси світової фінансової кризи 2008 – 2009 років поширилися на усі галузі національної економіки країни. Післякризовий період реабілітації є доволі складним для металургійної галузі, що потребує від керівників підприємств постійного пошуку внутрішніх резервів, економії фінансових коштів та прийняття зважених управлінських рішень. Економіка країни потребує позитивного розвитку будівництва, машинобудування та виробництва трубної продукції і відповідно базових галузей, а саме чорної металургії. Тому актуальність теми пов'язана з визначенням сучасного стану металургійної галузі, яка є ядром формування валового національного продукту країни.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні та практичні дослідження проблеми ефективного управління в умовах післякризового періоду розвитку національної економіки та зокрема сектору чорної металургії стали предметом багатьох вітчизняних вчених, серед яких: Я.А. Жаліло, О.В. Белінська, О.С. Бабанін, С.О. Біла, О.В. Шевченко, О.О. Молдован та О.В. Сталінська.

Метою дослідження є дослідження розвитку металургійної галузі України у післякризовому періоді.

Виклад основного матеріалу. Глобальну фінансово-економічну кризу, яка набула масштабів усього світу, було розпочато у США з іпотечної кризи навесні 2007 року при виході найбільшої іпотечної компанії США «New Century Financial Corporation» з Нью-Йоркської фондової біржі у зв'язку із забороною продажу її акцій [1, С. 342]. Розпочатий процес дестабілізації банківської сфери, фондового ринку у світовому економічному просторі спричинив ланцюгову реакцію, що охопила практично усі сфери української економіки, зокрема експортноорієнтовану чорну металургію та галузей-споживачів металургійної продукції на внутрішньому ринку: будівництво, машинобудування та виробництво трубної продукції.

Основою національного сектора чорної металургії України, яка у 2009 році була практично на грані повної зупинки потужностей виробництва, є шістнадцять металургійних підприємств, на долю яких припадає 96% українського виробництва сталі. Переважний тип підприємств – комбінати і заводи з повним циклом виробництва (виливка чавуну і сталі, виробництво прокату), які на сьогодні входять до складу вертикально-інтегрованих структур. Територіально металургійні підприємства зосереджені у Донецькій, Дніпропетровській, Запорізькій та Луганській областях.

Аналізуючи думку міжнародних та українських експертів [2, 3, 4, 5, 6], авторами було узагальнено ряд ключових факторів, які спричинили поширення руйнівних процесів світової фінансової кризи на території України, а саме: надмірне споживання імпортованих товарів в умовах нерозвиненості внутрішнього ринку країни (першочергова проблема металургійної галузі проявилась у залежності від імпортованого природного газу російського виробництва, який і сьогодні залишається технологічно необхідним енергоресурсом для українських металургійних підприємств: середньодобове фактичне споживання у 2011 році по галузі було на рівні 14 174 тис. куб. м.); інституційна нерозвиненість фінансової системи та недосконалість механізмів рефінансування банківської системи; несприятливі умови для довгострокового інвестування; концентрація експортної спеціалізації України на невеликій кількості товарних груп переважно з низькою доданою вартістю (*лідер – металургійна галузь: експорт металопродукції у 2011 становив 24 138 тис. тонн*); досить високий рівень фіскального вилучення коштів на потреби споживання; великий знос потужностей виробництва ключових галузей національної економіки (*у металургійній галузі знос основних фондів у 2011 році склав 53,87%*). Наслідками світової фінансової кризи для української економіки у сучасних умовах автори вважають: ризик знецінення капіталу у наслідок девальвації гривні; дефіцит обігових коштів у всіх суб'єктах господарської діяльності; достатньо високе податкове навантаження на бізнес порівняно з європейськими країнами (сума сплачених податків металургійними підприємствами у 2011 році становила 8 463,02 млн. грн., з яких 52,77% - податок на прибуток); ріст безробіття практично в усіх ключових галузях національної економіки (металургійні підприємства проводять активну роботу з оптимізації операційних витрат, у т.ч. вимушені вживати непопулярні заходи з упорядкування чисельності штатного персоналу, враховуючи фактичне завантаження потужностей виробництва: середньооблікова чисельність працівників галузі у 2011 році знизилася до відмітки 169 984 чол., що на 6,7% менше проти 2010 року, а питома вага заробітної плати в собівартості продукції у 2011 році складала 4,4%, що на 0,8% нижче проти 2010 року); нестабільність політичної ситуації в країні; значне послаблення рівня конкурентоспроможності промислових підприємств (рентабельність продажів у

металургійному секторі за останні роки негативна: у 2010 році досягла відмітки -2,94%, у 2011 році відповідно -3,49%). На рис. 1 представлена динаміка виробництва продукції чорної металургії за період 2005 – 2011 рр. [7], що має тренд зниження у період загострення фінансової кризи в Україні.

Рис. 1. – Фактичне виробництво металургійної продукції у 2004 - 2011 рр.

Динаміка виробництва промислових підприємств металургійної галузі, як проілюстровано на рис. 1, була найнижчою саме у 2009 році, а потім поступово набула тенденції зростання: у 2011 році проти 2009 року зростання виробництва чавуну становить +3 207,5 тис. тонн або +12,49%, сталі +3 867,6 тис. тонн або +139% та готового прокату +4 824 тис. тонн або +16,16%. Це підтверджує думку авторів, що металургійна галузь починає поступово виходити з кризового стану: з'являються нові замовлення на внутрішньому ринку від галузей-споживачів та зростає експортна складова. Споживання металургійної продукції на внутрішньому ринку України у 2010 році збільшилося на 29,4% та склало 6 905 тис. тонн (22,5% від загального виробництва) проти 5 335 тис. тонн (19,2% від загального виробництва) у 2009 році. Відповідно, обсяг внутрішнього споживання вітчизняного металопрокату у 2011 році збільшився на 9,5% та склав 7 170 тис. тонн (22,9% від загального виробництва) проти 2010 року.

Стосовно експортної діяльності у післякризовому періоді, представленої на рис. 2 за даними [7], слід зазначити, вона має також позитивну динаміку: експорт чавуну у 2011 р. перевищив експорт чавуну у 2009 році на 404 тис. тонн або 29,49%, а експорт готового прокату відповідно збільшився на 1 653 тис. тонн або 7,35%. Це, на думку авторів, пов'язано як із посиленням маркетингової діяльності, прийняттям зважених управлінських рішень керівництва металургійних підприємств, спрямуванням зусиль на підвищення якості металопрокату, так і покращенням кон'юнктури зовнішнього ринку у післякризовий період становлення світової економіки.

Рис. 2. – Динаміка експорту металургійної продукції у 2009 – 2011 рр.

У контексті дослідження розвитку металургійної галузі на сьогодні, окрім динаміки об'ємів виробництва та експортних даних, необхідно розглянути ключові фінансово-економічні показники металургійних підприємств у 2009 – 2011 рр., які узагальнені авторами роботи у таблиці 1 [7].

Таким чином (див. табл. 1), аналізуючи темпи росту ключових фінансово-економічних показників роботи металургійних підприємств у 2009 - 2011 рр. слід зазначити, що сектор чорної металургії України поступово набуває нового витку розвитку: збільшуються обсяги виробництва металургійних підприємств

(темпи росту у 2010 році – 58,28%, у 2011 році – 36,16%), зростає чистий дохід (теми росту у 2010 року – 50,49%, у 2011 року – 33,02%), але паралельно зростає дебіторська та кредиторська заборгованість підприємств, темпи росту платежів в бюджет також збільшилися (у 2010 році – 7,9% , у 2011 році – 41,29%) та бюджетне відшкодування ПДВ все ще є гострою проблемою галузі.

Таблиця 1 - Основні фінансово-економічні показники роботи металургійних підприємств у 2009 – 2011 рр., млн. грн.

Найменування	2009 р.	2010 р.	2011 р.	Темп росту у 2010р. проти 2009р., %	Темп росту у 2011р. проти 2010р., %
1. Обсяг виробництва продукції у діючих цінах	88 026,7	139 329,5	189 710,1	58,28	36,16
2. Чистий дохід (виручка) від реалізації	93 620,0	140 892,8	187 418,1	50,49	33,02
3. Дебіторська заборгованість	42 163,4	57 804,9	75 156,9	37,10	30,02
4. Кредиторська заборгованість	41 199,8	61 196,9	79 732,7	48,54	30,29
5. Платежі в бюджет та цільові фонди (без ПДВ)	5 551,4	5 989,7	8 463,0	7,9	41,29
6. Заборгованість із відшкодування ПДВ	4 161,6	6 132,1	6 153,5	47,35	0,35

Висновки. Дослідження впливу світової фінансової кризи на національну економіку країни дозволило узагальнити коло ключових факторів, які стали підґрунтям для негативних змін як для економіки країни в цілому, так і для розвитку сектора чорної металургії. Визначено перелік наслідків, спричинених руйнівними кризовими процесами, які поширилися практично на усі галузі української економіки, зокрема дестабілізували роботу металургійних підприємств. Визначено позитивну динаміку виробництва металопродукції, що підтверджує поступовий вихід металургійної галузі з кризового стану, за рахунок формування значних замовлень на внутрішньому ринку та зростання експортної складової. Проаналізовано сучасний стан фінансово-економічної діяльності металургійних підприємств та визначено підвищення темпів росту основних фінансових показників роботи металургійної галузі. Таким чином, слід зазначити, що сектор чорної металургії України перебуває у етапі відновлення: відбувається нарощування об'ємів виробництва, збільшення експортної складової в умовах покращення кон'юнктури зовнішнього ринку та забезпечення внутрішнього ринку країни необхідною металургійною продукцією.

Список використаних джерел:

1. Лех І. Світова фінансова криза та промисловий сектор економіки України / І. Лех // Вісник Львівського університету. Серія економічна. – 2009. – № 41. – С. 342 – 348.
2. Економічна криза в Україні: наслідки та ефективність антикризової політики. Інформаційний бюлетень. – К.: Центр економічного розвитку, 2009. – 45 с.
3. Жаліло Я.А. Економічна криза в Україні: виміри, ризики, перспективи. / Я.А. Жаліло, О.С. Бабанін, Я.В. Белінська та ін. – К.: НІСД, 2009. – 142 с.
4. Вплив кризи на українську металургію та пропонувані заходи для підтримки й реструктуризації галузі / Фонд «Эффективное управление» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.feg.org.ua>.
5. Нечаєва І. Визначення факторів інвестиційного розвитку металургійних підприємств у кризових умовах / І. Нечаєва // Економічний аналіз. – 2010. – № 5. – С. 299 – 304.
6. Сталінська О.В. Оцінка ефективності стратегій розвитку металургійних підприємств / О.В. Сталінська // Вісник НТУ «ХП». – 2010. – № 5. – С. 156 – 164.
7. Аналіз виробничої та фінансово-економічної діяльності підприємств об'єднання «Металургпром» за 2010 - 2011 рр. – Дніпропетровськ: Металургпром, 2011. – 165 с.

Ключові слова: світова фінансова криза, чорна металургія, промислові підприємства, ключові галузі національної економіки, внутрішній ринок, експортна складова, динаміка виробництва металургійної продукції, фінансово-економічні показники.

Ключевые слова: мировой финансовый кризис, черная металлургия, промышленные предприятия, ключевые отрасли национальной экономики, внутренний рынок, экспортная составляющая, динамика производства металлургической продукции, финансово-экономические показатели.

Key words: world financial crisis, ferrous metallurgy, industrial enterprises, key industries of national economy, internal market, export constituent, dynamics of production of metallurgical goods, financial and economic indexes.